

ეგრეთ“. რა თქმა უნდა, „შესაქმისეული“ *სიგყვა* თეოლოგიურად ღმერთის ძალიცაა. ამიგომბაა, რომ იგი ქართულ ჰიმნოგრაფიაშიც შემოვა შესაქმისეული „სიგყვის“ ღვთაებრიობის დასახასიათებლად: „სიგყუა ღმერთისაჲ, სიბრძნე და ძალი მისი“ (მინჩხი – 664, გვ. 155). მაგრამ ტერმინოლოგიურ დონეზე თუ ვიმსჯელებთ და მინიშნებები გვაინტერესებს, შეიძლება დავინახოთ, რომ რუსთველი გაექცა გამოთქმას „სიგყვით ქმნა“ ლოგოსზე მინიშნებისგან თავის ასარიდებლად და შესაქმისეული აქტის უშუალო მოქმედზე მისათითებლად ნეიტრალური „ძალი“ აირჩია.

იმავე პირველ სტროფში რუსთველი საუბრობს გეცოდან „მონაბერ“ ანუ გამოსულ სულზე, რომლითაც „გეგარდმო არსნი“ ანუ ანგელოზებია შექმნილი. მაგრამ სული წმიდის, როგორც სამების ერთი ჰიპოსტაზის სპეციფიკური თვისება სწორედ *გამოსულობაა*. ხომ არ დავინახოთ სამების სპეციფიკური სახელების ხსენებიდან თავის შეკავება იმაშიც, რომ თვით ამ კონტექსტშიც რუსთველმა თავი აარიდა *სულის* გვერდით *გამოსულის* თქმას და რითმაში სიგყვა *მონაბერი* მოაქცია: „გეგარდმო არსნი სულითა ყვნა გეცით მონაბერითა“.

რუსთველოლოგიურ ლიგერაგურაში საკმაოდ პოპულარულია აზრი იმაზე, თითქოს რუსთველი პირველ სტროფშივე სამებაზე მიგვანიშნებს: „რომელმან (მამა) შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა (ძე), გეგარდმო არსნი სულითა (სული წმიდა) ყვნა გეცით მონაბერითა“. ვერ ითვალისწინებენ, რომ „რომელმან“ არაა მხოლოდ მამა ღმერთის სპეციფიკური სახელი, არც „ძალი“ არაა ძე ღმერთის სპეციფიკური სახელი, „სული“ არ უდრის *სული წმიდას*. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ:

1. ნაცვალსახელი „რომელმან“ საღვთისმეტყველო ტექსტებში მიუთითებს არა მხოლოდ მამა ღმერთზე, არამედ, ასევე ინგენსიურად, ძე-ღმერთზეც: *იოანე მინჩხი* – „რომელმან კელმწიფებით განაღჳნა ყოველნი... აღღგა მესამესა ღღესა“ (664, გვ. 181); „რომელმან შესცვალე სიმდიდრე სიგლახაკედ, მოხუედ წოდებად ცოდვილთა“ (664, გვ. 228); „რომელმან აღმადგინნა ჩუენ, მომწყდარნი, აღდგომითა თჳსითა“ (664, გვ. 285). *მიქაელ მოდრეკილი* – „შენ რომელი გამოშნდი ცეცხლად მაყულოვანსა შინა და მით გამოჰსახე შობაჲ შენი ქალწულისაგან“ (684, გვ. 7) და სხვა მრავალი.

2. „ძალი“ არაა ღმერთის სახელი. იგი არის ნიჭი, თვისება ღმერთის და ამდენად ზოგჯერ მითითება ღმერთზე. მაგრამ თუ ზოგჯერ იგი არის შემოქმედის *სიგყვის* დახასიათება და ამდენად მითითება ძე-ღმერთზე (664, გვ. 155), ზოგჯერ არის უშუალოდ ძე-მაცხოვარის ნიჭი (და არა თვითონ ძე-მაცხოვარი). ზოგჯერ თვითონ (ძე) ქმნის ცხა და ქვეყანას *თავისი ძალით*: „რომელი ჟამთა დაწყებასა გამოვიდა პირისაგან მამისა – საქმედ ცისა და ქვეყანისა, ძალითა მით ძლიერითა დაჰბადნა არაარსისაგან ხილულნი და უხილავნი

კატმოყუარემან უფალმან“ (მინჩხი – 664, გვ.195). (დავუკვირდეთ: მინჩხი – „ძალითა მით ძლიერთა“; რუსთველი – „ძალითა მით ძლიერთა“). მოგჯერაც იგი სამების თვისებაა და არა მისი რომელიმე ჰიპოსტასი: „ერთარსებასა სამებით თაყუანის-ვცემთ და გუამოვნებით სამთუთებით გქადაგებთ, მამაო, ძეო და სულო სახიერო, და ვაკურთხევთ შენსა მიუწდომელსა ძალსა და ავამაღლებთ მეუფებასა შენსა“ (მინჩხი – 664, გვ. 275-276).

სხვაგვარად მოულოდნელიცაა: სამება (მამა, ძე, სული წმიდა) არის ერთარსება. რაც არის ერთი ჰიპოსტასი, იგივეა დანარჩენიც და ყველა ერთად. ამიტომაც ერთი რომელიმე სახელი და თვისება ყველას ერთად და ცალ-ცალკე ახასიათებს (გარდა სპეციფიკური თვისებებისა: მამობა, ძეობა, გამოსულობა).

ვეფხისტყაოსანში მე ერთ ამგვარ მინიშნებასაც ვხედავ. ქრისტე ღმერთის სიმბოლური ეპითეტი არის *სიძე*, რამდენადაც ქრისტიანული მისტიკური სიმბოლიკით ქრისტე სიძეა, ხოლო ეკლესია – რძალი. რუსთველმა ხვარაზმშაჰის შვილი სიძედ მოიყვანა ინდოეთში წითელი კარვებით სამეიმოდ მორთულ მოედანზე. წითელი ფერი, სიძის მოსვლა აღდგომის დღესასწაულის რემინისცენციას იწვევს. პოეტი გაურბის ამგვარი რემინისცენციით მოსალოდნელ მიმე, ღვთისმგმობელ ალეგორიას. სიძე, რომელიც ინდოეთში მოდის, უარყოფითი ემოციებით გვირთავს პერსონაჟებს; იგი უნდა მოკლან. რუსთველი იმწამსვე უარყოფს მოსალოდნელი შორეული ანალოგიის დაშვებას, მიუთითებს: დღესასწაულს ის დღე არ ჰგავდაო („დღე, ჰგვანდა, არ აღვსებისა“ - 555)¹.

დაბოლოს კიდევ ერთი მინიშნების თაობაზე.

ქართული ქრისტიანული ლიტერატურის ერთი ბრწყინვალე პოეტური ალეგორიაა სამების *სამ ბრწყინვალედ, სამ მშვედ* მოაზრება: „ერთობით ერთსა მეუფებასა, ერთსა არსებასა, ერთსა ძალსა *სამ ბრწყინვალედ* ერთხაგად მნათობიერსა, სამებასა წმიდასა, ერთ ბუნებასა, არსება დაუბადებელსა, ბუნება გამოუთქუმელსა, სამ გუამოვანსა ერთსა უფლებასა, ყოველნი მორწმუნენი ქებით ვაკურთხევდეთ აწდა უკუნიით უკუნისამდე“ (მიქაელ მოდრეკილის *იაღვარი* – 684, გვ. 8). საკმარისია გავიხსენოთ კაცხის ექვსაფსიდიანი ტაძრის საკურთხეველის წინ რაჭის ერისთავის რაჭის მიერ აღმართული ჯვარის XI საუკუნის დასაწყისის წარწერა: „ქ. სამმშვედ, სამმნათად, სამთავად ერთარსებად აბრაჰამის ზე გუეცნობ სამებაო და ღრმად მოსავთა შენთა ღმერთ ჰყოფ მრჩობლ

1. უფრო დაწვრილებით იხ. ქვეთავი: „ქრისტიანული სიმბოლიკის რემინისცენცია *ვეფხისტყაოსანში*“.